

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

Caput XI. De modis sive conditionibus contractus censualis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

bus aliarum provinciarum. Nam ut testis est Navarr. in trad. de Juris num. 104. in Aragonia item quinq; in centum imputantur, in regno Navarra sex, in regno Castellæ 7. uti & Romæ communiter. Sed cum addat ibidem Navarrus, in quibusdam partibus Galliarum constitui censum ad rationem decem pro centum, mirandum non est, si & in Vratislaviensi diocesi aliisque locis, quorum meminerant Extravagantes nostræ, consuetudine receptum sit, ut pro decem vel undecim, vel quatuordecim, unum quotannis solvatur. Cuius rationem idem Navarrus adfert, quod pretia pro varietate gentis, terrarum & temporum, pro copia vel penuria eorum, vel vendentium, aut mercium, pecuniæ numeratæ variari solent, per textum in l. Pretia rerum D. Ad leg. Falcid. Ad id quod iustitia hujus contractus censualis, non ex pretio unius aut alterius provinciarum, sed ex lege sive consuetudine singulorum locorum æstimari debeat.

8. Cæterum videamus argumenta Franc. Hotomanni contra has Extravag. Is lib. 1. Observ. cap. 15. negat contractum censualem dici posse emptionem, eo quod emptio sit ex eorum numero, quæ solo consensu contrahuntur. At verò censualis contractus re contrahitur, cum antiquam numeratam sit pecuniæ, nullam obligationem inducat. Secundò, in emptione & venditione ultrò citroque obligatio nascitur; sed in hoc contractu is dumtaxat, cui fundus traditur, adstringitur. Tertio, in emptione & venditione contrahenda, res quanti est, in solidum æstimatur; hæc autem non fundus sed ejus tantum annuus proventus æstimatur.

Sed responderetur ad Hotomanni primum argumentum, quod & hic contractus solo consensu inceleatur, ut in ceteris emptionibus; neque requiri necessarii pecuniam antè numeratam esse, quam inducatur obligatio, cum hoc nullo jure cautum sit; nisi quod Extravagantes nostræ tantum ex facto proposuerint, pecuniam tempore contractus numeratam fuisse: quod ad juris necessitatem nequaquam pertrahendum est. Tamen si verum sit, eam obligationem sine effectu esse, donec pecunia annumerata sit. Verum & id commune est ceteris emptionibus, l. Lulianus 14. §. offerri D. De actionib. empti & vend.

Quoad secundum argumentum, quis non videt ex hoc contractu etiam utrimque obligationem nasci? Nonne ex parte emptoris, ut pecuniam prius numeret, quam agere possit ad præstationem census, d. §. offerri? Ex parte verò venditoris, nõne ut hic, persoluto ab emptore pretio, censum decurso anno pendat?

Fallitur Hotomannus, cum addit, cum cui fundus traditur, tantummodò astringi; cum in hoc contractu nulla fundi traditio fiat, sed hypothecæ tantummodò loco obligetur fundus, apud venditorem ipsum remanens.

Ad tertium argumentum, quod scilicet in emptione res quanti est in solidum æstimetur, hæc autem solummodò proventus ejus. Quid ergò non igitur emptio & venditio est? Planè inepta est hæc consequentia. Obligatio in personam emittitur, tamquam jus aliquod incorporale, cum accessione hypothecæ.

CAPUT XI.

De modis sive conditionibus contractus censualis.

SUMMARIUM.

1. Conditiones in dictis Extravagantibus præscriptæ an necessariae sint in omni contractu censuali?
2. Censualis contractus an personalis absque pignore constitui possit.
3. Pii V. constitutio de censu annuo.
4. Conditiones Pii V. ad constituendum censum annuum.
5. Qui annui census per eam rejiciantur.
6. 7. Cur hujusmodi conditiones requisitæ.
8. Conciliatio dictarum Extravagantium cum decreto Concilii Constantiensis.
9. Pacto redimendi census an præscribi possit?
10. Contra annuam præstationem an currat præscriptio.
11. Censui seu redditui annuo in qua moneta solvenda.
12. Valor intrinsecus monete quando mutatus dicatur.
13. Emptio redditus personalis an licita?
14. Qualis eo casu iniri debeat ratio justipretii.

Quod accedendo propius ad eandem Extravag. animadvertendum est, Martinum V. & Calixtum III. Summos Pontifices aperte non decidisse, an in quolibet contractu

genuali necessariò requirantur omnes conditiones in eis expressæ; sed tantùm ex facto consultos de certa specie contractus rescripsisse: cujus conditiones breviter hæ erant, ut ex ipsis Extravagantibus colligitur. Prima, quòd bona certa assignarentur & obligaretur pro exsolutione census. Secunda, quòd pretium census conventum integrum numeraretur. Tertia, quòd venditori facultas relinqueretur totum vel partem census, quando & ubi sibi videretur, redimendi. Quarta, quòd venditor ad reluendum censum non adstringeretur. Quinta, quòd bonis obligationi subiectis & peremptis, census quoque perimeretur.

Unde non immeritò in dubium vocatur, An in qualibet constitutione census prædictæ conditiones omnes necessariò exigantur? Quod videtur velle Marr. Navarrus *d. tract. De Usuris num. 72.* & Petr. Binsfeld *in cap. In civitate post recitatus à se has Extravag. concl. 2. hoc tit. De usuris.*

E contra Dominicus Soto *de iust. & jure lib. 6. quæst. 5. art. 11.* existimat nullam harum conditionum necessariam esse, præter hanc, iusti pretii, & ne venditor cogi possit ad redimendum censum. Quam sententiam tuetur & Did. Covarr. *Variar. resol. lib. 3. cap. 7. num. 5.* Ubi jure verius esse censet, annum reditum pecuniâ solvendum etiam cum pacto redimendi, constitui posse solum obligatione personali, absque ulla bonorum assignatione & hypotheca, sive illa generalis incerta sive specialis sit. Quo loco etiam hujus sententiæ suffragatores citat Conradum, Molinæum, & Dominicum Soto, sed hunc postremum vitiosè, *art. 5. cum sit art. 11. à nobis jam ante citatus.* Eandem sententiam attestatur. Andreas Gail. *lib. 2. Obser. 7. num. 13.* generali passim consuetudine receptam esse, atque aded in Camera Imperiali comprobata. Sed videamus, quibus juribus & rationibus ea confirmetur. Nec enim res exigua est, in re tanti momenti & quotidiana dubitanter versari. Et quidem Did. Covarr. *d. num. 5.* eam his argumentis adstruere conatur. Primò ex his Extravag. Mart. V. in vers. *sed ad hoc,* & Calixti III. in vers. *sed & iidem ementes,* dum vult ex his colligi, quòd peremptis bonis, super quibus census constitutus est, nihilominus salva maneat obligatio census, licet venditores cogi non possint ad refusionem pretii pro censu numerati, quia ea per exceptionem rei peremptæ excluditur. Nihil ergò impedit, quin ab initio in persona venditoris census possit constitui.

Secundum est, quòd possit quis alteri donare pensionem annuam nullâ aliâ obligatione quàm personali, *per text. in l. Sancimus 24. §. fin. cum l. seq. §. si vero reditum, juncto §. seq. vers. in reditibus C. De donationibus & in l. Fundus 9. D. De annuis & mensur. leg.* Ergò etiam constituto & numerato pretio, cum nulla diversitatis ratio reddi possit. Sed Navarrus *d. tract. num. 70.* hanc diversitatis rationem dat, quòd in constitutione census per donationem nulla possit esse fraudis usurariæ suspicio: secus, si per pecuniam constituarur. Ego certè non video, cur reditus antiquus æquè constitui non possit per emptionem, atque per donationem, cum uterque contractus utroque jure permissus sit.

Tertium est, quòd quis possit locare operas suas, certâ mercede constitutâ, *l. In operis 23. §. l. Qui operas 41. D. Locati,* ergò etiam jus solvendi censum ex persona sua. Neque ob id libertas personæ læditur, ut perperam existimat Navar. *suped. tract. num. 8.* cum omnes obligationes personales non nisi in liberis hominibus constituantur, quibus se liberare & eximere possunt, solvendo vel aliter satisfaciendo creditori, *tit. Instit. in princ. Quibus modis tollitur oblig. & l. Solutionis 54. D. De solutionib.* Alias debitores, salva etiam libertate, in carcerem detrahuntur, nisi bonis cesserint, *l. i. C. De his qui bonis cedere poss.*

Quartò, argumentatur Covarr. ex natura ipsius contractus. Nam, inquit, si naturam ejus spectemus, proculdubio obligatio ad solutionem annui census personalis est, fundus verò vel alia res, in qua fundatur census, accessoriè adjicitur jure pignoris vel hypothecæ, ut eo magis consultum sit emptori census, *d. l. Fundus 9. & ibi Bart. D. De annuis & mensur. leg.* Ideoque re ipsâ extinctâ perseverat nihilominus obligatio personalis ad annui census solutionem, *l. Creditor qui non idoneum 28. D. Si certum per l. Adversus 0. C. De actionib. & obligat. l. Quamvis 8. C. De pignorb.* Atque hæc sunt rationes Did. Covarr. quibus putat evinci posse, annum censum in sola venditoris persona posse constitui; quæ & sunt Dominici Soto loco *suprà citato* Quibus accedat textus opt. in *l. fin. §. fin. D. De contrab. empt.* ubi respondet J. C. Scævola in hac facti specie: Lucius Titius promisit de fundo suo centum millia modiorum frumenti annua præstare; respondet, inquam Scævola, vendito eodem fundo non obligari emptorem. Sed & Extravagans Calixti III. videtur idem innuere dum his verbis utitur, *in illorum*

venditorum favorem, hoc est, ut eo facilius propter hypothecam sive obligationem bonorum suorum possint invenire emptorem census. Quo fit, ut ad hujus censualis contractus constitutionem & perfectionem non videatur requiri necessarium hypotheca bonorum ipsius venditoris, si ita visum fuerit contrahentibus. Imò, quod verius est, magis interest venditoris, ne res suæ

hypothecæ subijciantur, sed sint absque hoc onere.

Cui sententiæ facile ego accederem; nisi me cogeret subsistere Pii V. constitutio de censibus, quam referunt Mart. Navarr. *in d. tract. de Vjura*, num. 84. & in *Manuali cap. 17. num. 234.* & Petrus Binsfeldius *in d. c. In civitate*, sub his verbis.

Pius Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Cum onus Apost. servitutis obcunctes cognoverimus innumeros celebratos fuisse, & in dies celebrari censuum contractus, qui necdum continentur intra limites à nostris antecessoribus eisdem contractibus statutos; verum etiam, quod deterius est, contractus omnino pactioibus, propter ardentem avaritiæ stimulum, legum etiam divinarum manifestum contemptum præferunt: non potuimus, animarum, prout tenemur, salutem consulentes & piarum mentium petitionibus etiam satisfaciennes, tam gravi morbo leniferoque veneno salutari antidoto non mederi. Hac igitur nostra constitutione statuimus, censum sive annum reditum creari, constitui nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit. Rursum, nisi verè in pecunia numerata, præsentibus testibus ac Notario, & in actu celebrationis instrumenti, non autem prius recepto integro iustoque pretio. Solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri aut in pactum deduci prohibemus. Conventions directæ, aut indirectè obligantes ad casus fortuitos eum, qui aliàs ex natura contractus non tenetur, nullo modo valere volumus. Quemadmodum nec pactum auferens aut restringens facultatem alienandi rem censui suppositam: quia volumus rem ipsam semper & liberè ac sine solutione laudemii, seu quinquagesimæ aut alterius quantitatis vel rei, tam inter vivos quàm in ultima voluntate alienari. Ubi autem vendenda sit, volumus dominum censualiis omnibus præferri, eique denuntiari conditiones, quibus vendenda sit, etiam per mensem expectari. Pacta continentia mortuum debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium seu certas expensas, aut certa salaria, aut adalaria, seu expensas, medio juramen-

to creditoris liquidandas, aut rem censui subjectam, seu aliquam ejus partem amittere, aut aliud jus ex eodem contractu, sive aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto irrita sint & nulla. Imò & censum augeri & novum creari super eadem vel alia re in favorem ejusdem; aut personæ per eum suppositæ, pro censibus temporis vel præteriti vel futuri, omnino prohibemus. Sicut etiam annullamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem aliàs de jure, & ex natura contractus non spectarent. Postremò census omnes in futurum creandos, non solum re in totum, vel pro parte preceptâ, aut infructuosâ in totum, vel pro parte effectâ, volumus ad ratam perire, sed etiam posse pro eodem pretio extingui; non obstante etiam longissimi temporis ac immemorabili, imò centum & plurium annorum præscriptione: Non obstantibus aliquibus pactis, directè vel indirectè talem facultatem auferentibus, quibuscumque verbis aut clausulis concepta sint. Cum verò traditione pretii reditus extinguendus erit, volumus per bimestre antè id denuntiari ei, cui pretium dandum erit, & post denuntiationem, intra annum tamen, etiam ab invito pretium repeti posse: & ubi pretium nec volens intra bimestre solvat, nec ab invito intra annum exigatur: Volumus nihilominus quancumque reditum extingui posse, præviâ tamè semper denuntiatione, de qua supra; & non obstantibus hinc, de quibus supra; idque observari mandamus, etiam quòd pluries, ac pluries denuntiatum fuisset, nec umquam effectus securus fuisset. Pacta etiam continentia pretium census extra casum prædictum ab invito, aut ob pœnam, aut ob aliam causam repeti posse, omnino prohibemus; contractusque sub alia forma posthac celebrandos fœneratios judicamus. Et ita illis propterea non obstantibus, quicquid

vel

vel expressè vel tacitè contra hæc nostra mandata dari, remitti, aut dimitti coatingat, à filio volumus posse vindicari. Hanc autem saluiferam sanctionem ne dum in censu noviter creando, verum etiam quòd in creato quocumque tempore alienando, modò post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuè & in omnibus seruari volumus. Declarantes pretium semel censui constitutum, numquam posse ob temporum aut contrahentium qualitatè, seu aliud accidens, nec quoad ultimè contrahentes minui vel augeri. Et licet legem ipsam ad contractus iam celebrandos non extendamus, illos tamen omnes, in quos sub alia forma pervenerunt census, hortamur in Domino, ut singulos contra hæc censuræ bonorum religiosorum subijciant, & animarum salutem consulant. Non obstantibus quibusvis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, statutis & consuetudinibus, nec non privilegiis & literis, etiam per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam nostris, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriis derogatoriis, nec non irritantibus decretis ex quavis causa, etiam per modum legis universalis, aut alias quomodolibet editis, sive in favorem universitatum, communium, congregationum, civitatum & locorum concessis, approbatis & innovatis, quibus omnibus & singulis, illorum tenores presentibus pro expressis habentes, quatenus directè vel indirectè præsentis nostræ constitutioni in toto vel in parte contrariantur, specialiter & expressè derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque: Volumus autem, quòd præsentis in Cancellaria, & acie Campi Floræ publicetur, & inter constitutiones Extravagantes perpetuè valituras conscribatur. Et quia difficile foret præsentis ad singula quæque loca deferri, volumus & etiam declaramus, quòd earum transumptis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis ac sigillo alicujus Prælati munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis, annullationis, statuti, mandati, iudicii, hortationis, derogationis, declarationis & voluntatis infringere vel ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se

noverit incursum. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1768. 14 Kalendas Februarii, Pontificatus nostri anno quarto.

Ex hac igitur constitutione constat, Pium V. non fuisse contentum conditionibus in Extravag. Martini V. & Calixti III. comprehensis, sed & alias requirere tamquam planè necessarias ad emptionem & venditionem census liciti. Quarum hæc prima est, ut census constituatur in re immobili vel quasi, sui natura frugifera, certisque limitibus circumscripta. Secunda, & id quidem pecunia numerata coram testibus & Notario in ipso actu celebrationis, instrumenti. Tertia, ne ineatur emptio ejus anticipatis solutionibus aut in pactum deductis. Dicuntur verò anticipatæ solutiones, quæ fiunt initio anni vel nondum decurso anno, quo pensio ex natura contractus non antè solvi debebat. Quarta, ne venditor in se suscipiat casus fortuitos, ut sunt, aquarum inundatio, sterilitas, incendium, quæ ex natura contractus non solent præstari à venditore. Quinta, ne pactum adjiciatur restringens vel adimens venditori facultatem alienandi rem censui subjectam, aut si in mora fuerit solvendi, rem integram vel pro parte amittat, vel aliud præstet pœnæ nomine. Sexta, ne liceat venditori census redimere in perpetuum vel ad certum tempus. Septima, ne census novus imponatur, vel vetus augetur ex pensionibus nondum solutis, vel in posterum solvendis. Octava, ne possit census eodem pretio refuso extingui, quodcumque etiam iam memoriali tempore: Ita tamen, ut, si venditor vel alius, qui ad solutionem census obligatus est, eum redimere velit, teneatur id emptori bimestre tempus ante denunciare. Quo exacto, si fortè redemptioni satisfactum non erit, liberum maneat emptori invitum cogere venditorem ad redimendum census; non verò post annum, cum eo elapso potestas redimendi libera rursus redeat ad venditorem sive ejus heredem.

Has igitur condiciones summarim à me contractas requirit Pius V. in constituendo censu licito, ad eò ut, si una earum defecerit, illis licet & usurarius. Ut hinc per primam conditionem abrogetur census in persona venditoris constitutus, & is, qui generalem sive incertam habet hypothecam, non designatis scilicet limitibus: non verò excludatur census sive redditus annuus; in quo tamquam in re immobili novus rursus cen-

sus vel redditus constituitur, per text. in cap. Exivi §. cumque annui redditus. De verbor sign. in Clement. & per eumdem textum ita respondit Navarr. d. tract. De Usuris num. 87. licet id scrupulo non careat, inspicia hac constitutione.

Sed utrum excludatur Principis Camera, id est, ararium, vel Cavena, hoc est, penuarium, horreum sive cellarium, majoris contentione est, eo quod hæc natura sua non sunt fructifera, sicut requirit Pii V. constitutio. Attamen cum jure feudali inter immobilia reconsecantur, & ex iis feuda dari possint, cap. 1. §. si de feudi cognit. in lib. feud. propius est, ut & in eis constitutionem census annui admittamus. Nam tamen si naturâ suâ fructum non ferant, tamen in hoc comparata sunt, ut perpetuam accessionem veluti fructum habeant, arg. leg. Venationem 2. 6. D. De usuris.

Per secundam & tertiam conditionem derogatur naturæ emptionis & venditionis, quæ est, ut statim contracta ea intelligatur, ubi de pretio conventum est, quamvis pretium nondum sit numeratum, neque scriptura intervenierit, l. 2. D. De action. & obligat. tit. Inst. De obligat. ex consensu, & tit. Inst. De empt. & vend. in princ.

Per quartam reliquasque conditiones Pii V. derogatur huic juris sententiæ, quâ contractus dicuntur legem accipere ex conventionione, l. 1. §. si conveniat D. Depositi, l. Contractus D. De R. I. l. Iuris gentium 7. §. quinimo §. adeo §. item si quis pactus sit D. De pact. l. si. C. De rebus alienis non alien. & c. a. sup. De commodato.

6 Cæterum Pius V. prædictas conditiones in emendo censu annuo, partim admittendas, partim rejiciendas ideo censuit, ne quid in fraudem usurarum à contrahentibus committeretur, sed ut sincerè & incorruptè hic contractus exerceretur. Quod & verba ejusdem constitutionis expressè indicant, ubi, *Et licet legem ipsam ad contractus jam celebratos, &c.* quibus contractus antè alia forma celebratos non planè irritat (quod alioqui necesse esset) sed bonorum religiosorum censuræ subjei hortatur in Domino.

7 Quare propter hanc constitutionem Pii V. summa difficultas oritur inter Dd. cur contractus censuales aliâ formâ inrens sive conceptus, usurarius sive fœneratitius censeri debeat. Nam quid, quæso, pertinet ad contractum usurarium, rem, in qua census fundatur, oportere esse immobilem vel quasi suis limitibus circumscriptam? Item pecuniam coram testibus & Notario numeratam esse, ceteræque ferè omnes conditiones;

cum contractus non tam ex verbis quàm ex mente contrahentium æstimetur, toto tit. C. Plus valet quod agitur. Item quâ ratione ab hoc eodem crimine vindicabimus Extravag. Martini V. & Calixti III. supra recitatas, in quibus plurimæ conditiones à Pio V. præscriptæ desiderantur, & tamen contractus eâ formâ celebrati declarantur ab iisdem liciti & inculpati?

Refert Petrus Binsfeld in cap. In civitate hoc tit. de usuris dubio 2. conclus. 8. §. obvia confirmatio, non dissimilem casum à prædictis Extravagantibus Martini V. & Calixti III. imò paucioribus conditionibus sive pactionibus informatum contractum census, quem nihilominus testatur à multis Dd. tam Theologis quàm J.C. uti licitum, approbatum fuisse in Concilio Constantiensi, quod sub eodem Martino V. celebratum est; quem vide apud eumdem (nec enim hic repetere necesse est) ita quod mirum sit Pium V. sanctissimæ memoriæ Pontificem tacitè improvasse has Extravagantes Martini V. & Calixti III. cum sententiam prædictorum Dd. Constantiensis Concilii, dum contractus censuales absque conditionibus à se præscriptis initos judicet tacitè esse fœneratitios, & consequenter jure divino & Canonico improbatos, cap. 3. cap. 5. & cap. 10. hoc tit. aut certè antè factos bonorum religiosorum censuræ subjiciendos esse.

Ut igitur in hac summorum Pontificum & Doctorum Constantiensis Concilii dissensione conciliatio aliqua inearur, hoc opus, hic labor est. Navarrus in d. tract. de Usuris num. 105. conditiones Pii V. in duas classes distribuit. Quasdam enim vocat juris naturalis & divini; videlicet, quod contractus usurarius damnatus sit, & consequenter in re frugifera & immobili constitui debeat. Quasdam juris humani, ut pretium solvatur in pecunia numerata coram Notario & testibus; & ut venditio rei censui subjectæ antè bimestre denuntiari debeat emptori; aliasque ejusdem generis, quæ ex jure naturali aut divino planè erui non possunt. Quod pertinere vult & hanc clausulam: *Contractusque sub alia forma post hæc celebrandos fœneratitios judicamus.* Ad quos tamen & hæc clausula extendenda erat, si tota contrahendi forma per Pium V. inducta, naturalis & divini juris esset.

Quibus profecò consequens est, ex sententia ejusdem Navarri sub numer. 108. ad constitutionem census sive redditus annui necessariò requiri rem immobilem vel quasi, eamque frugifera.

ram. Quæ enim juris naturalis & divini sunt, perpetua sunt, nullamque mutationem admittunt, §. pen. Inst. De iure naturæ gent. & civili & c. fin. De consuet. At verò suprà demonstratum est, annum censum sive redditum in sola venditoris persona posse constitui: imò ante omnia necesse est, ut obligatio ejus à persona venditoris incipiat. Quippe venditio & emptio naturâ suâ non aliam obligationem generant quàm personalem inter ipsos contrahentes, eorum que hæredes, l. ult. §. fin. D. De contrah. empt. Non video igitur, cur non possit consistere census absque re in persona venditoris, & consequenter rem, in qua fundetur, jure naturali vel divino non esse necessariam; ut & ceteras condiciones ejusdem constitutionis. Nisi quòd summam difficultatem nobis iniiciat dicta clausula ejusdem constitutionis: *Contractusque sub alia forma posthac celebrandos fœneratios iudicamus.* Quâ certè clausulâ, cum S. Pontifex apertè declararet contractum censualem in posterum aliâ formâ celebratum, censendum esse fœneratium, id est, vitiosum, peccato usuræ obnoxium, nemo justè negaverit his omnibus conditionibus præcise standum esse; cum hæc res animæ salutem concernat. Etenim leges SS. Pontificum circa ea, in quibus periculum animæ vertitur, indubitatum est, ab omnibus in utroque foro ubique gentium servari oportere, cap. fin. sup. De præscript. & cap. 2, De iurejurando lib. 6. Quod & communiter receptum testatur Nav. d. tract. num. 106, §. 2, cum num. seq. Hæc igitur clausula perplexos nos meritò tenet, ut quodammodò cogamur relictâ priorè sententiâ in Pii V. constitutionem descendere. Hac tamen adhiberi moderatione, ut ei tantummodò locus sit in foro exteriori, non verò in interiori sive conscientiæ. Quod ex his verbis apertè conicitur: *Et licet legem ipsam ad contractus jam celebratos non extendamus, illos tamen omnes, in quos sub alia forma pervenerunt census, hortamur in Domino, ut singulos contractus bonorum religiosorum censura subiciant & animarum salutem consulant.* Non igitur hæc constitutio Pii V. ad forum conscientiæ pertrahenda est; eo quòd contractus censuales antè initos non irritet, sed subiciat iudicio bonorum religiosorum. Quod certè non fecisset Pontifex Opt. nisi quoque existimasset, quoad conscientiæ forum contractum censualem posse licitè & inculpate absque affectu fœnerandi sine his conditionibus exerceri. Itaque in foro exteriori solummodò locus est constitutioni Pii V. non verò in foro interiori, in

quo soli veritati statuer, cessantibus præsumptionibus, c. Tuanos 26, sup. De sponsalib. Quibus cum innitatur Pii V. constitutio, rectè sequitur, eum non posse usurarium dici coram Deo, qui licet non adhibitis Pii V. conditionibus, tamen verè, non animo fœnerandi contraxit, can. Humana aures xxii. q. 1, Navar. suprà citato loco. Quod etiam probat Gregorius de Valentia, huius Academiæ Iogolstadiensis quondam lumen & ornamantum, commentar. Theolog. tom. 3, disput. 5, q. 22, de censib. puncto 2, circa finem. Ex eo quoque inferens, iudicem contractum censualem aliter initum, quàm distat constitutio Pii V. teneri quidem, ne in foro suo eum admittat aut comprobet, interim tamen tutum esse emptorem census coram Deo, si intentione prævâ in contrahendo vacaverit. Idque non tantum, ubi hæc constitutio moribus recepta est, sed etiam ubi nondum in usum tradita fuit, ex ratione suprà allata, quòd scilicet versetur in re, quæ salutem animæ concernit, cuius cura præcipuè incumbit Summis Pontificibus, can. 1, & 2, dist. 12, Quod sanè durum videretur cum hinc sequeretur, omnes iudices graviter peccare, si aliter censuerint, eorumque sententiam nullam esse, utpote laram contra expressum jus, cap. 1, sup. De sent. & re iudic. l. Si expressim 19, D. De appellationibus & l. 2, Cod. Quando provoc. non est necesse.

Cæterum rem altiùs inspiciendo & excutendo, non existimo hanc Pii V. Constitutionem in foro exteriori obligare iudicem, ubi usu recepta non est; ob hanc rationem, quòd lex, licet promulgata, non antè obliget quam moribus subditorum recepta & comprobata est, can. Erit autem, cum duob. seqq. dist. 4, l. De quibus 32, D. De legib. §. fin. Inst. De except. & l. 1, in princ. C. Le constit. pecunia, dum tamen census in fraudem usurarum non constituitur, ut inter probos sive bonæ conscientiæ homines, in quos non solet facilè cadere fraudis suspicio. Unde, cum in his cessent usurariæ præsumptiones, per constitutionem Pii V. inducæ, argum. c. 3, c. 6, & c. penult. sup. De præsumptionib. alienum sanè videtur, eandem constitutionem indistinctè ad cujusvis loci iudicem & ad cujusvis generis homines velle producere. Nam Pium V. solummodò spectasse corruptos suæ ætatis mores, non solum elucet ex principio constitutionis suæ, verum etiam ex eo, quòd non contentus conditionibus in Extravagantibus Martini V. & Calixti III. comprehensis (quæ tamen tunc temporis sufficiebant ad excludendam omnem fraudem

fraudem usurarum) alias præterea conditiones adiecerit; ut ita omnem sui temporis fraudem, quæ propter corruptiores hominum mores magis increbuerat, anteverteret, non quidem inter bonos, sed apud improbos & avaritiæ deditos. Unde potius videtur mihi, dictam constitutionem Pii V. ubi recepta non est, nequaquam iudices obligare, si inter bonos de censu quaestio est. In quo discernendo versabitur prudentis iudicis arbitrium, argum. l. 3, D. De restitut. in integr. l. 3, D. Ex quibus causis majores & d. e. penult. De præsumpt.

Et certè, si rem in se spectemus, non satis perspicio, quid pertineant ad usurariam conjecturam hæc conditiones Pii V. quòd denuntiatio redimendi census bimestre tempus antè fieri, emptorque census præferri debeat emptori rei censui subjectæ, eum similibus. Unde cum hæc aliæque conditiones omni suspitione fraudis careant, impune non recipiuntur, aut si receptæ suat, per dissuetudinem rectè abolentur.

Ut hinc profectò colligatur, Pium V. sanctæ memoriæ Pontificem, omnes conditiones constitutionis suæ in creatione census non præcisè & necessariò requirere, ne usuraria dicatur, sed tanquam modò eas respexisse, quæ in fraudem usurarum concipi possunt inter improbos & avaros homines. Quod non est in illis conditionibus, quæ nullâ ratione in suspitionem malam rapi possunt. Et hæc de constitutione Pii V.

Porriò posterioribus legibus Imperii, videlicet sub Maximiliano I. in Comitibus Augustanis anno 1500 & sub Carolo V. Imp. anno 1548. Item sub Rudolpho II. moderno Imp. anno 1577. sub tit. De usurariis contractibus, sancitum est, ut census sive redditus annui non nisi redimibiles ex parte venditoris, non emptoris constituantur, & quidem quinquages in singula centum, semotis omnibus pactioibus, quæ oneri esse possunt. Verba constitutionum paulò post recitantur, à nobis Latine reddita. In quibus nec ulla hypothecæ vel pignoris mentio sit, eo quòd sine his consistere possit census sive redditus annuus, inspecta natura contractus: pignus verò sive hypotheca securitatis causa censui accedat. Ut & hinc venditor census sive ejus hæres prius jure conveniatur a cessione venditi, quàm tertius hypothecæ possessor a cessione hypothecaria, juxta *Auth. Hoc si debitor C. De pignorib.* Sed nescio, quomodò hodie contra accedat, ut, relicto venditore census vel ejus hærede, directè & immediatè conveniatur possessor hypothecæ & ab eo avocetur hypotheca, contra

d. Auth. Hoc si debitor. Sed credo mugis id fieri ex recepto usu Extravag. Martini V. & Galixtii III. tum & Pii V. quoad hanc hypothecam, ut videre est in constitutionibus supra recitatis.

Postremò occurrunt hic tres quaestiones: quarum prima est, An pacto redimendi adjecto præscribi possit ab emptore contra venditorem, vel ejus hæredem sive alium successorem? Si sequamur Pii V. Extravagantem de censibus, in §. postremò, res expedita est; si Doctorum sententias, planè implicata est, cum plerique asserant, alii contra sentiant, ut latè videre est apud Tiraq. de retractu convent. §. 1, Glossa 2, cum seqq. Ant. Gabrielium lib. 5, concl. 16, & Mynsing. cent. 1, obser. 6. Qui igitur asserunt, his argumentis potissimum ducuntur. Primum est, quòd hæc facultas redimendi censum venditori sive ejus hæredi competat ex personali obligatione, videlicet ex pacto emptioni & venditioni adjecto. At verò omni actio, omnique juri ordinariè ut minimum 30, vel 40, annis præscribitur, l. Sicut 3, cum l. seq. C. De præscript. 30, vel 40, annor. c. Ad auras 6, sup. De præscriptionib. Quòd sit, ut etiam id obtinere velint, licet adjectæ sint dictiones, *quandocunque, semper, perpetuo*; nec enim personalis obligatio ideo magis perpetuatur, cum certo tempore constricta sit, ex d. l. Sicut, & l. seq. Quòd & dissuadet infinitas, quæ vitanda est, hoc est, ne in infinitum emptor maneat obligatus ad revendendum sive restituendum, contra l. Si quis vina 4, §. ult. D. De perit. & commodo rei vend. Et l. Qui bona 13, §. fin. D. De damnno infecto, cap. fin. sup. De religiosis domib. cap. Religionum eod. tit. in 6, c. Cum causam §. volentes, cap. Significaverunt §. mandamus sup. De testib. Quæ ratione Baldus consil. 303, num. 3, p. 1, asserit non valere pactum, quo sine temporis præfinitione ulque in infinitum emptor teneatur revendere rem venditori. Ubi & præterea addit, præscriptionem 30. annorum esse odiosam; & proinde ei renouari non posse, per ea, quæ tradit Bart. ad l. Rem potest 55, num. 19, cum seq. De legatis 1. Hinc etiam Angelus cons. 55, quem refert Tiraq. a loco num. 7, & Franc. Balbus in tract. de præscriptionib. in 4. parte, princ. q. 3, idem quoque procedere existimant, licet pactum revenditionis juramento venditoris confirmatum sit; cum juramentum recipiat conditionem & naturam actus, cui adicitur, l. fin. C. De non numer. pecunia.

Alterum argumentum desumitur ex l. Cum necessissimi 0, §. eodem jure C. de tit. De præscript. 30, vel 40, annor. quo jus offerendi excluditur per tempus longum.

longissimum, id est, 30, vel 40, annorum; ergo & jus redimendi censum anuum, quod à jure offerendi incipit, l. 2, C. De pactu inter emp. & vend. junctâ l. Iulianus 14, §. offerri D. De actionib. emp.

Qui verò contrà censent his duobus argumentis præcipuè nituntur. Priore, quòd pactum collatum in liberam alterius voluntatem nullâ temporis præscriptione tollatur, per text. in l. Suus quoque 4, §. ult. D. De heredib. instituentis; ubi filius familias heres institutus sub occurrione potestativa, hoc est, quæ in sua potestate est, nullo tempore dicitur præteritus, eo quòd hanc conditionem possit semper, dum vivit, adimplere. Igitur & redimendi facultas collata in arbitrium venditoris nullo tempore excluditur. Ut hinc profectum sit, quòd vulgò jacitari solet, ea, quæ sunt facultatis, esse impræscriptibilia, l. 2, D. De via publica. Cui tamen argumento ita occurrunt alii, quòd rectè quidem procedat in simplici sive mera facultate, quæ ex nulla actione descendit, puta, ire per forum publicum, per viam publicam: at secus esse in facultate, quæ jure actionis competit. Nam sicut tunc actioni præscribitur 30, vel 40, annis, uti antè probatum est, ita & facultati aliquid faciendi, quæ ex eadem competit, d. §. eodem jure.

Alterum est; quia emptor, qui promisit venditori redimendi facultatem, scit se ad hoc obligatum esse: quare præscribere non potest propter malam fidem, cap. ult. sup. De præscript. ubi disertis verbis Innocentius III. *Definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam Canonica quam civilis.* Cui & convenit juris regula: Possessor mala fidei ullo tempore non præscribit, cap. Possessor De R. l. in 6.

Atque hanc posteriorem sententiam multis præjudiciis in Camera Imperiali comprobata esse testatur Mynsing. cent. 1, Obs. 16, E diverso verò And. Tiraq. d. loco num. 28, refert pro priorè sententia in Senatu Parisiensi fuisse decisum, anno Dom. 1515, quòd scilicet facultati redimendi etiam quando cumque 30, annis præscribatur. Sed animadvertendum est Tiraquellum loqui de pacto retrovenditionis prædii, cum prædium eâ lege venditum est, quòd possit venditor, refuso pretio, idem prædium recuperare, juxta l. 2, C. De pactu inter emp. & vend. Secus verò putat in reditibus annuis, & sic aliud in proposita questione; eo quòd hoc jus redimendi conjunctum sit cum jure excipiendi, cujus natura est, ut perpe-

tud competat, l. Parè 5, §. fin. D. De doli mali & metus except. Quare si constituamus post 30, vel 40, annos emptorem censu agere ad solutionem pensionis, venditor verò eam deneget, sed offerat redemptionis pretium, ut ab obligatione census liberetur, videtur utique venditori quæ situm esse jus excipiendi, ne in posterum conveniatur. Ut enim natura exceptionis perpetua est, d. §. fin. ita & jus offerendi pretium & redimendi, quòd est sequela exceptionis, perpetuum esse debet, nulloque tempore præscribi. Ita Tiraq. d. Glossa 2, num. 31, Quæ tamen ratio mihi solida non videtur. Nam tamen si verum sit, exceptionem reo convento perpetuò competere, propterea quòd non sit in potestate rei, quando conveniatur, sed id pendeat ex arbitrio ipsius actoris, d. §. fin. non tamen video, quæ exceptio venditori competat, si jus offerendi præscriptione temporis sublatum sit. Itaque potior hæc ratio est, quòd venditor census solvendo singulis annis pensionem censetur solvere vigore præcedentis venditionis, quæ qualitatem hanc annexam habet, sicut & ex parte emptoris, cum pensionem recipit. Unde præscriptio locum habere non potest, cum singulis annis ea interrupta fuerit. Quemadmodum dicimus in debitore, qui agnoscendo debitum non præscribit contra creditorem, d. l. Cuius notissimi simo & illud & ibi Gloss. C. De præscript. 30, vel 40, annorum.

Quare proclivior sum in posteriorem sententiam, quòd scilicet pacto redemptionis præscribi non possit, tam in venditione prædii quam annui census sive reditus. Motus præcipuè obsecundum argumentum posterioris sententiæ, quæ in præscriptione requirit bonam fidem.

Unde non obstant argumenta prioris sententiæ, quæ de jure Civili procedunt, non verò Canonico, quo necessariò in omni præscriptione requiritur bona fides, d. cap. fin. De præscript. & d. cap. Possessor mala fidei, etiam quòd attinet ad forum Civile. Nam cum in ea agatur de peccato, utique jus Civile cedit juri Canonico: adeo quòd neque staturo, neque lege aliquâ contrarium induci aut statui possit, per text. in d. cap. fin. De præscript. Andr. Gail. lib. 2, Obs. 18, & Mynsing. cent. 4, Obs. 6, Quibus locis uterque testatur, nec in Camera Imperii admitti præscriptionem cum mala fide.

Et licet sint, qui distinguant inter actiones reales & personales, quòd scilicet illæ à mala fidei possessore præscribi non possint; hæc verò possunt, ideo quòd in personalibus nulla detur possessio,

sio, ergò neque præscriptio. Præterea ex parte emptoris, qui ex pacto tenetur rem à se emptam recepto pretio restituere, non potest statui mala fides, cum per eum non stet, sed per venditorem, cur pretium redemptionis non offeratur, ipse interim paratus sit pretium recipere. Hanc tamen distinctionem actionum realium & personalium rejicit *d. cap. fin. sup. De præscript.* ubi generaliter deciditur, nullam valere præscriptionem absque bona fide. At verò actionum tam realium quam personalium datur præscriptio, *l. 3. §. l. 4. C. De præscript. 30, vel 40, annor. §. l. 1. C. De annali except.* Nec enim decisio *d. cap. fin.* rationem habet possessionis, sed malæ fidei, quæ in omnibus actionibus præscribendis abesse debet. Eo enim ipso, quòd emptor se obligatum scit, venditorem oblato pretio ad redimendum admittere debere, recensetur esse in mala fide, hoc est, se habere conscientiam alieni juris, quòd ex pacto venditori competit; unde fit, quòd huic juri offerendi & redimendi præscribere non possit emptor.

Nec movet, quòd per venditorem stet, quòd minus pretium ipse offerat, ut sic rem ab emptore avocet, vel à censu se exoneret; quia ob hoc non definit emptor esse malæ fidei, cum nihilominus intelligat jus redimendi competere venditori. De quo latius Balbus in tract. de præscriptionib. in 2, parte 3, princ. q. 13.

Et quòd dictum est antè de infinitate vitanda, nihil officit sententiæ nostræ; cum ea non ubique improberur, sed suis casibus, quorum naturæ repugnat infinitas, ut testatur textus in *cap. 2, De re scriptis lib. 6*, dum inquit, *Cum in multis juri articulis infinitas reproberur*, non autem in iis, quorum obligatio infinitatem non respuit; ut in præsentem emptione & venditione census, aliarumque rerum, quæ in infinitum ad hæredes utrimque transeunt. Sicut est in concessione feudi, quæ & in perpetuum ad hæredes transfunditur, *cap. unico §. beneficium, tit. In quibus causis feudum amitt.*

Altera quæstio est priori contraria, Utrum scilicet venditor census, aut ejus successor, se tueri possit præscriptione 30, vel 40, annorum, quibus censum non solvit, ne amplius eo nomine conveniatur? Quæ quæstio non minus controversa est & difficilis, propter diversas Doctorum sententias. Siquidem sunt, qui existimant, in tollenda præstatione annua, quæ per stipulationem sive alium contractum constituta est, sufficere præscriptionem 30, vel 40, annorum pro omnibus annis etiam subsequen- tibus, incipiendo scil. à

tempore, quo cessatū est in solvendo. Quorū sententia probari videtur per textum in *cap. De quarta 4. cum cap. leg. sup. De præscript.* quibus locis jus decimandi amittitur 40, annorum spatio. Item per text. in *l. fin. Cod. De præscript. longi temp.* ubi servitutes etiam discontinuæ, vel utriusque, actus, via & similes dicuntur per non usum tolli; ergò & præstatio annui census sive redditus, 30, saltem vel 40, annorum præscriptione abolebitur.

Sunt alii, qui diversum sentiunt, quòd videlicet in præstationibus annuis pro integro tempore non currat præscriptio, sed quot sunt anni, quibus solutum non est, totidem sint præscriptiones; eoque fieri, ut si 30, annis census solutus non fuerit, non omnibus annis sequentibus, nempe 29, 28, & deinceps præscriptum sit, sed tantummodo tricesimo anno, propterea quòd singularum præstationum annuarum separata & distincta sit præscriptio. Horum sententia aperte textu nititur in *l. Cum notissimi 6. §. in his etiam C. De præscript. 30, vel 40, annor.* ubi his verbis textus: *In his etiam promissionibus, vel legatis, vel aliis obligationibus, quæ dationem per singulos annos vel menses, vel aliquod singulare tempus continent, temporum memoratarum præscriptionum non ab exordio talis obligationis, sed ab initio cuiusque anni vel mensis, vel alterius singularis temporis, computari, manifestum est.*

Sunt tertii, qui distinguunt inter præstationes annuas ex stipulatione vel alio contractu descendentes, & eas, quæ ex legato: ut in illis sufficiat una præscriptio pro omnibus annis; in his verò requirantur tot præscriptiones, quot sunt anni. Hanc rationem reddentes, quòd præstatio annua ex contractu una sit, atque idcirco unica præscriptione tollatur. At legatum annuum non unum est, sed plura; ac proinde in eo tot esse præscriptiones, quot sunt anni. Quippe annum legatum pro prima anno purum est, id est, statim debetur, pro sequentibus verò annis conditionale, hoc est, si vivat legatarius, *l. Si in singulos annos 4. §. l. Singulos 8, §. l. Cum in annos 11, D. De annuis & mensur. legat.* Atque hanc distinctionem communiter receptam esse à Dd. testatur Joan. Franc. Balbus in tract. de præscriptionib. in 4, parte 4, princ. quæst. 4, quam probate videtur textus in *l. Stichum aut Pamphilum 16, §. stipulatio D. De verb. obligat.* Cujus hæc verba sunt: *Stipulatio hujusmodi, in annos singulos, una est & incerta ac perpetua, non quemadmodum simile legatum morte legatarii finitur.* Cui convenit textus in *l. Senatus 35. §. fin. D. De donat. causa mortis.*

Iraque

Itaque ex his tribus sententiis puro secundam veriorum esse, cum textus in d. §. in his etiam, hanc distinctionem non admittat, sed discretis verbis præstationem annuam ex stipulatione seu alio contractu, & ex legato æquiparet inter se, quoad præscriptionem singulorum annorum. Unde etiam Martinus antiquus Interpres in Glossa d. §. in his etiam, indistinctè tenet, in stipulationibus & legatis tot requiri præscriptiones, quot sunt anni. Idem tenet Pet. Costalius in l. Si ususfructus aliorum 28, D. Quib. modis ususfr. vel usus amitt. Nic. Boërius decis. 336, Guido Papa qu. 406, præter eos, quos ibidem recenset, ubi & testatur pro hac opinione Martini se semper vidisse judicari in omnibus Curiis Gratianopolitanis. Eandem quoque restatur Mysing. aliquoties comprobata fuisse in Camera, cens. 3. obs. 13.

Nec movet pro prima opinione text. in d. cap. De quarta, cum cap. seq. Quia non est idem in decimis, quod in aliis præstationibus; cum præstatio decimarum non veniat ex contractu, vel ex ultima voluntate, de quibus loquitur d. §. in his etiam, sed ex dispositione juris, quo decimarum præstatio una constituitur pro omni tempore, tamquam ex generali quadam regula, atque idcirco una quoque præscriptio pro omni tempore statuitur: licet alioquin decimarum perceptio sit annua, sive alterius temporis, ex sententia Bald. in d. c. De quarta.

Et quod attinet ad d. l. fin. Cod. De præscriptionib. longi temporis, in ea quidem deciditur, servitutes instar rerum corporalium 10. vel 20. annorum spatio tolli; sed cum in iis nulla rei præstatio sit, sed dumtaxat, ut is, qui servitutem debet, patiatur alterum servitute uti, l. Quoties 15, §. servitutem D. De servitutib. non est quoddam argumentum hoc de servitutibus huc transferamus. Siquidem hic solum controversatur, utrum is, qui annum censum debet, præscriptione temporis 30, vel 40 vel plurium annorum, quibus censum non solvit, obligatione eximatur.

Nec movet text. in d. §. stipulatio pro tertia sententia allatus. Tametsi enim stipulatio annua una sit, unaque ex ea actio nascatur pro omnibus annis, tamen, inspecto effectu, sunt plures anni, cum ante diem sequentium annorum agi non possit: proinde hac in parte, quoad præscriptionem æquiparantur stipulatio annua & legatum annuum. Quamvis ex alio capite impugnari possit hæc præscriptio, propter malam fidem, quæ in

præscribente est, & in hærede ejus. Nam licet hic hæres bonæ fidei esset, hæc est, putaret se censum non debere, nihilominus propter malam fidem auctoris sui fingeretur quoque esse in eadem mala fide, propter repræsentationem defuncti, l. Cum hæres 11, D. De diversis & temporal. præscript. Et l. fin. D. De ususcap. pro hærede.

In singulari verò successore, qualis est emptor, donatarius, legatarius, & similes, ad quos res censu affecta pervenit, aliud juris esset, ut scilicet hi rectè præscribant, dum tamen bonæ fidei sint, licet alioquin auctor, à quo rem habent, fuerit in mala fide, quia in his nulla cadit repræsentatio auctoris, l. 1, Et l. 2, Cod. Si adversus creditorem, junctæ l. fin. C. De præscript. longi temp. De quo latius apud Frac. Balbum, in tract. de præscriptionib. in 4. parte 4. princip. quæst. 5.

Tertia quæstio est, Quâ moxera census annuus redimi debeat? In qua dissolvenda distinctio est adhibenda. Aut enim inter emptorem & venditorem convenit, quo genere monetæ redemptionem fieri oporteat: & hac specie certum est, huic conventioni standum esse, per text. in l. 1, §. si conveniat D. Depositi, Et in l. Contractus D. De R. I. Utroque dicitur, contractum accipere legem ex conventionione. Quare alia moneta, quam convenia est invito emptori census obrudi non potest, l. 2, §. 1, D. Si certum per. Idque quando interest creditoris non aliam monetam accipere, per text. singul. in l. Paulus 99, D. De solutionib. Paulus respondit, inquit textus, creditorem non esse cogendum in aliam formam nummos accipere, si ex ea re damnum aliquod passurus sit. Unde a contrario sensu, qui à jure receptus est, l. 1, D. De officio ejus, Et cap. Cum Apostolica 7, sup. De his qua fiunt à Prelatis, inferitur, creditorem tunc cogendum esse, ubi sua nihil interest, ejusdem an diversæ formæ nummos accipiat, dummodò sint bonæ materiæ, & ad eandem æstimationem revocari possint. Bart. in d. l. Paulus. Alioquin videbitur creditor malitiosè agere, quod certè ipsi indulgendum non est, l. In fundo 39, vers. neque malitius D. De rei vindicat.

Quare, quod dictum est, creditori invito aliud pro alio solvi non posse, exaudiendum est, ubi creditoris interest, aliud pro alio non solvi: ex sententia ejusdem Bartoli in d. l. Paulus. Aut ubi nihil convenit inter emptorem & venditorem census de certa monetæ: quo casu satis erit in quavis moneta, usu loci frequentata, solutionem fieri, per text. in l. Nummus 73, D. De legatis 3, in l. 1. §.

fin. D. De auro argento leg. & in l. Si quis argentum 35, in princ. C. De donationib. Mynsing. cent. 4, Observ. 15.

Sed fingamus, monetæ, de qua conventum est, valorem interim mutatum esse, ita quod pluris vel minoris valeat solutionis tempore, quam tempore contractus. Hic duplex rursus inspectio incurrit, aut enim loquimur de monetæ valore extrinseco, aut intrinseco. Extrinsecum valorem voco, quando eadem manente bonitate materiæ pretium monetæ actum vel diminutum est, auctoritate Principis vel commercio hominum. Ut exempli gratia, videre est hodie in ducato Hungarico, qui paucis abhinc annis non valebat duos florenos, nunc verò valet imò transcendit valorem duorum florenorum in quibusdam locis. Sicur è diverso fieri potest, ut successu temporis rursus ejus æstimatio decreseat, vel diminuat.

In hoc igitur valore sufficit eandem monetam solvi, non attentâ mutatione æstimationis; vel si amplius ea non exister, vel in usu esse desit, æstimationem ejus, qui fuit tempore contractus, cap. Olim causa 20. & cap. penult. sup. De censib. Per. Costal. in l. Res in dotem data 42, D. De jure dotium. Quod & communiter receptum testatur And. Gail. lib. 2, Obs. 73, Ubi præterea addit idem obtinere & in ultimis voluntatibus; ut, si testator, inquit, censum coronatos legat, considerandus sit valor, qui fuit tempore conditi testamenti, non autem tempore mortis testatoris. per textum notabilem in l. Vxor em §. testamento D. De legatis 3, Bartol. ibidem in princ. Glossa singul. in l. penult. in V. cedit D. De instructo & instrum. leg. Quin & ex Jafone tradit, idem esse in statutis, pœnam certam pro delicto irrogantibus, ut in condemnatione ejus attendi debeat tempus conditi statuti. Vide omnino quæ habet Panormit. in cap. Quanto num. 12, cum seq. sup. De jurejur.

¹² Intrinsecus verò valor tunc mutatus dicitur, quando is factus est circa materiam vel pondus, & hac specie spectatur tempus contractus, non solutionis, ex ratione l. Cum quid 3, D. Si certum pet. Quod & communiter probant Doctores. Sicut ex Panorm. & aliis tradit Did. Covarr. de veterum solas numis. cap. 7, §. unico, nu. 1, licet ipse contrariam sententiam non improbet, quæ est Joan. Fabri in Auth. Hoc nisi C. De solutionib. & in tit. Inst. Quibus modis obligatio tollitur, existimantis solutionem debitæ pecuniæ recte fieri, si ea fiat ex pecunia tam quoad materiam quam quoad formam probata ex decreto publico, etiam si certa species

pecuniæ aut monetæ debeat. Quod certè ego crediderim, nisi magis interfit creditoris recipere monetam veterem, quæ fortasse ipsi commodior futura esset in usum suum. Nam non puto creditori hanc commoditatem auferendam esse, si prædium aut redditum annuum comparare, aut pignus suum alteri obligatum veteri pecuniâ reolvere cogatur, ex sententia d. l. Paulus.

Et hæc hætenus de censibus, si ve redditibus annuis perpetuis, hoc est, qui ad hæredes utrimque transeunt. Porò quid juris sit in censibus vel redditibus ad emptoris vitam constitutis, hic breviter perstringamus, quæ est tertia & ultima quaestio. Fingamus igitur Titium molestarum petæ sum cogitare de vita privatim instituenda; sed dum veretur, ne pecunia, quam habet, puta mille florenorum, alimentationis suæ non sit suffeclura, si fortè in multos annos vitam protraheret, adit civitatem vel monasterium aut alium, quem suis rationibus expedire existimat, & ab eo emit annum redditum centum florenorum quoad vixerit, numerato ipsi pretio eorumdem mille florenorum. Hic igitur quaestio est apud Doctores, an jure subsistat hujusmodi emptio & venditio? Mover difficultatem, quod emptor lucrum quærat ob spem diuturnioris vitæ. At usura non tantum committitur re ipsâ, sed & spe solâ animo conceptâ, cap. Consensus 10. hoc tit. Unde sunt, qui hunc contractum improbant, ut Raymondus, Goffredus, & Henricus de Gandavo citati à Binsfeld. in cap. In circuitu quasi 13, hoc tit. de usura. Verum contraria opinio verior & receptior est, tam apud Theologos quam apud Jurisprudentes, prout idem Binsfeldius testatur, jam d. loco concl. 2, Eandemque communem asserit And. Gail. lib. 2, Observ. 8, Nec enim negari potest, quin & in hoc contractu concurrant essentialia emptionis & venditionis videl. pretium certum, & jus annuæ præstationis, quod emitur & venditur, quæ duo præter consensus sufficient in emptionis contractu, l. Nec emptio 8, cum l. seq. D. De contrah. empt. & tit. Inst. De empt. & vendit. in princ. & §. 1, Neque usurarius ideo censeri debet, quod in eo gravior penho constituitur; cum id permittat incertitudo damni & lucri, propter vitam hominis incertam, & multis casibus expositam: adeò ut nemo craftinum sibi polliceri audeat. Incertitudo verò contractum facit licitum, qui alioquin certus, esset illicitus, l. Si ea lege 17, & l. Oleo 23, & ibi notat Baldus & Salicet. C. De usur. & confirmat text. in d. c. In circuitu 6, in c. fin. hoc tit. ubi excusa-

excusatur mercator propter dubium eventum, si plures vendat merces suas ob solutionem in aliud tempus rejectam, de quo latius egimus supra cap. 3, Cui non dissimile est quod pulchrè respondit Jafon in l. 1, *Lectura* 1, num. 63, *Cod. De summa Trinitate* dum contendit, licitum esse contractum, quo quis certâ pecuniæ quantitate emit magnos redditus fundi in tempus vitæ suæ, vel numerat alicui monasterio quingentos ducatos, ut ab eo alatur, donec vixerit: idque (addit) ob incertitudinem vitæ ipsius. Et hanc esse communem conclusionem ostendit ex Cyno, Baldo, Ang. Sallio & aliis Jafon, *citato loco*.

Sed dubitationis est, qualis iniri ratio debeat justî pretii in hoc contractu ad vitam concepto? Variè hac de re sentiant Dd. sicut videre est apud Covarr. *Variar. resolut. cap. 9, num. 7*, Verum hic rectè censet eam constitui oportere, ex communi Provincie æstimatione, sive, ut utar verbis Andr. Gail. *d. Obs. 8, num. 5*, juxta consuetudines locorum, ubi hujusmodi contractus celebratur, per text. in *Si fundus 6, D. De evictionib.* Et hoc, ubi consuetudo loci certa est; alias ea statuenda est ex arbitrio boni viri, inspectis, scilicet ætate, valetudine e mentis, aliisque circumstantiis, & *facit textus in l. Cum ii 8, §. vult igitur vers. mo-*

aus autem D. De transact.

Et licet sint, qui putent æstimationem hanc annui redditus redigendam esse ad præscriptum modum, in l. *Hæreditatum, alias incipit l. Computationi 68, D. Ad L. Falcid.* quo loco J. C. in detractio- ne legis Falcidie ex alimentis legatis vult habendam esse rationem ætatis legatarii; ut, si infra 20. annum constitutus sit, detractio fiat pro 30. annis; si supra 20. annum usque ad annum 10. pro annis 25, à 30. anno usque ad annum trigessimum quintum, pro annis 22. Et sic subsequenter, prout latius videre est in d. l. *Hæreditatum*. Ab hac tamen sententia discedunt Imola, Alexander, & alii, quos recenset idem Covarr. *d. c. 9, n. 8*, existimantes eam computationem J. C. tantum habere locum in ratione legis Falcidie, non in aliis quæstionibus. Quibus & subscribit ibidem Cov. sed cum hoc temperamento; ut nihilominus liberum cuique maneat controversiam aliquam tractanti, discernere ex negotii qualitate, an eadem ætatum dinumeratio observanda sit extra casum legis Falcidie. Sed hoc dictum Covarr. convenit cum eo, quod antè diximus; videlicet, æstimationem, ubi ea in loco incerta est, ad arbitrium discreti judicis redigendam esse,

SEQVUNTUR CONSTITVTIONES POSTERIORVM IMPP. MAXIMI-
LIANI I. CAROLI V. MAXIMILIANI II. ET RVDOLPHI II.

De Usuris & annuis censibus seu redditibus, quorum supra sæpè mentio facta est,
Latinè redditæ.

Maximilianus I. in Comitio Augustanis anni 1500. sub tit. *De usurariis contractibus.*

Quandoquidem & per usurarios aliosque periculosos, & inconvenientes contractus (quos hæctenus, ut accepimus, Christiani & Judæi exercent) pro vineis & earum incolis, damnum notabile inferatur: Statuimus, ordinamus & volumus, ut omnes & singuli Status Imperii (severè ipsis præcipiendo) hujusmodi contractus in suis Principatibus, terris, ditio- nibus & Jurisdictioni suæ subjectis, ubique loco- rum, sub pœnis congruentibus interdican, & eorum transgressores seriò puniant. Tum etiam mandamus Ecclesiasticis & sæcularibus judi- cibus, ut si quando tales contractus coram profe-

runtur, eosdem invalidos & irritos pronuntient & declarent, nec executioni eos mandent, aut impleri faciant, vel jurent.

Quia verò redemptiones, (*subaudi, annuorum reddituum*) passim in omnibus provinciis frequen- tantur, & sub prætextu earum varia pericula & inconvenientia incurruntur: Mandamus nostri Imperii Regiminibus, inò damus ipsis plenam potestatem & auctoritatem, redemptionis hu- jus formam aliquam moderatam & modum concipiendi & consiciendi, & nostro nomine ubi libet in Imperio nostro publicandi, ut quilibet in posterum sciat, quâ formâ & modo in redimen-

Qqq 2

dimen-